

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ
İLE
FAS KRALLIĞI HÜKÜMETİ
ARASINDA
ÇEVRE KORUMA ALANINDA İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Fas Krallığı Hükümeti bundan böyle "Taraflar" olarak anılacak olup,

Türk ve Fas halkları arasındaki dostane ilişkileri güçlendirmek ve çevreyi korumak amacıyla işbirliğini geliştirmek yolundaki isteklerini ifade ederek;

Bugünkü ve gelecek kuşakların sağlığı ve refahı açısından çevrenin korunması ve iyileştirilmesinde sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının önemini kabul ederek;

Çevre koruma alanında her iki Tarafın bölgesel ve ulusal sorumluluklarının yerine getirilmesi için ikili işbirliğinin güçlendirilmesinin önemini not ederek,

Doğal kaynakların ve çevrenin korunmasının bilimsel, teknik ve teknolojik açılarından daha yakın işbirliğini gerektirdiğini akılda tutarak;

Aşağıdaki hususlarda anlaşmaya varmışlardır:

Madde 1

Taraflar çevrenin korunması alanında eşitlik, mütekabiliyet ve karşılıklı yarar esaslarına dayanarak, her iki Tarafın ilgili mevzuatı ve bu amaca uygun olarak tahsis edilen mali kaynakları çerçevesinde işbirliğinde bulunacaklardır.

Madde 2

Çevreyle ilgili başlıca işbirliği alanları şunlar olacaktır:

- Doğa koruma ve korunan alanların yönetimi,
- Avcılık ve Yaban Hayat Yönetimi,
- Orman Yönetimi,
- Arazi Kullanım Planlaması,
- Hava kirliliğinin azaltılması,
- Çölleşme ile Mücadele,
- Katı Atık Yönetimi,

- Su ve Atıksu Yönetimi,
- Entegre Nehir Havzası Yönetimi,
- Tehlikeli Kimyasalların Yönetimi,
- Çevreye Duyarlı Uygun Teknolojilerin Değişimi,
- Çevresel Etki Değerlendirmesi,
- Çevresel Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolü,
- Büyük sınıai kazaların önlenmesi, kazalara hazırlıklı olunması ve kazaların etkilerine cevap verilmesi,
- Çevresel Bilgi Yönetimi,
- Çevre Eğitimi,
- Çevre sektöründe sivil toplumun gelişimi,
- Taraflarca ortak ilgi konusu olarak görülen herhangi diğeri bir alan.

Madde 3

Taraflar işbu Anlaşmanın 2. Maddesinde sıralanan konular üzerinde aşağıdaki şekillerde işbirliği yapacaklardır:

- Ortak bilimsel-teknik araştırmalar/programlar,
- İşbirliği projelerinin geliştirilmesi,
- Araştırma ve geliştirme faaliyetleri ve en iyi çevre yönetimi uygulamalarına ilişkin bilimsel-teknik bilgi ve belgenin değişimi,
- En iyi çevre teknolojilerinin değişimi,
- Görevlilerin, uzmanların, araştırmacıların ve hükümet dışı kuruluş mensuplarının değişimi,
- Eğitim programları, toplantılar, konferanslar ve sempozyumlar düzenlenmesi,
- Taraflarca gerekli görülen diğeri işbirliği yöntemleri.

Madde 4

Taraflar işbu Anlaşma çerçevesinde çevre koruma alanında çalışan Hükümet kuruluşları, özel sektör, hükümetdışı kuruluşlar ve diğer paydaşlar arasında işbirliğini teşvik edeceklerdir.

Madde 5

İşbu Anlaşmanın yürürlüğe girmesini takiben, her bir Taraf İşbu Anlaşma kapsamındaki işbirliği faaliyetlerinin yönetiminden sorumlu olmak üzere bir Ulusal Koordinatör tayin edecektir. Taraflar birbirlerine Ulusal Koordinatörlerinin ismini bildireceklerdir. Taraflar, birbirlerine herhangi bir zamanda yazılı bildirimde bulunarak ulusal koordinatörün yerine vekil başka birini atayabileceklerdir.

Tarafların Ulusal Koordinatörleri, işbu Anlaşmanın 2. Maddesi kapsamında öngörülen işbirliği faaliyetinin somut açıklamasını içeren yıllık Çalışma Programları hazırlayacaklardır.

Karşılıklı rıza ile, Ulusal Koordinatörler işbu Anlaşma kapsamındaki faaliyetleri görüşmek veya çevre koruma alanında işbirliğine ilişkin diğer konuları gözden geçirmek üzere herhangi bir zamanda toplanabilir.

Madde 6

Karşılıklı mutabakata varılarak, Taraflar ulusal mevzuatları ile uyumlu olarak, işbirliği sonuçlarını üçüncü Taraflarla paylaşabilirler.

Madde 7

İşbu Anlaşmanın yorumlanması ya da uygulanmasından kaynaklanabilecek herhangi bir anlaşmazlık, Taraflar arasında müzakere yoluyla çözülecektir.

Madde 8

İşbu Anlaşma, her iki Tarafın da uluslararası hukuka göre yapılmış ve yürürlükte bulunan taraf oldukları diğer Anlaşmalardan doğan hak ve yükümlülüklerini etkileyecek şekilde yorumlanamaz.

Madde 9

İşbu Anlaşma, Tarafların birbirlerine Anlaşmanın yürürlüğe girmesi için ulusal yasal gereklerin tamamlandığına dair yazılı bildirim sonucusunun diğer Tarafa ulaşmasını izleyen günde yürürlüğe girecektir.

İşbu Anlaşma beş yıl süreyle yürürlükte kalacak. bundan sonra Taraflardan biri Anlaşmanın sona eriş tarihinden üç ay önce diğer Tarafa Anlaşmayı sona erdirme niyetini yazılı olarak bildirmedığı takdirde, işbu Anlaşmanın geçerliliği beş yıllık süreler için uzatılacaktır.

Tarafların karşılıklı mutabakatıyla Anlaşmaya ilave yapılabilir veya Anlaşma değiştirilebilir. Bu değişiklikler bu maddenin 1. fıkrasında yer alan işlemlere göre yürürlüğe girecektir.

İşbu Anlaşmanın sona ermesi, işbu Anlaşma gereğince mutabık kalınan ve sona erme öncesinde başlatılan faaliyetlerin geçerliliğini etkilemeyecektir.

Madde 10

İşbu Anlaşma yürürlüğe girdiği gün, 7 Mart 1997 tarihinde Rabat'da imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Fas Krallığı Hükümeti Arasında Çevre Alanında İşbirliği Anlaşması'nın yerine geçecektir.

16 Nisan 2004 tarihinde Ankara'da, Türkçe, Arapça ve İngilizce dillerinde, her üç metin de eşit olarak geçerli olmak üzere ikişer nüsha olarak imzalanmıştır. Yorum konusunda farklılık doğması halinde İngilizce metin geçerli olacaktır. İngilizce ayrıca yazışma dili olacaktır.

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HÜKÜMETİ ADINA**

**FAS KRALLIĞI
HÜKÜMETİ ADINA**

Osman PEPE
Çevre ve Orman Bakanı

Mohamed EL YAZGHI
Şehir Planlama, Su Kaynakları ve Çevre Bakanı

اتفاق
بين
حكومة الجمهورية التركية
و
حكومة المملكة المغربية
بشأن
التعاون في مجال حماية البيئة

إن حكومة الجمهورية التركية و حكومة المملكة المغربية ،
المشار إليهما فيما بعد بالطرفين ،
إذ يعبران عن الرغبة في تقوية علاقات الصداقة بين الشعبين
التركي و المغربي و تنمية التعاون لحماية البيئة ،
و إذ يعترفان بمدلول مقاربة التنمية المستدامة لحماية و تحسين
البيئة من أجل الصحة و الرفاهية للأجيال الحالية و المستقبلية ،
و إذ يسجلان أهمية تنمية التعاون الثنائي للوفاء بالمسؤوليات
الإقليمية و الدولية لكلا الطرفين في مجال حماية البيئة ،
و إذ يأخذان بعين الاعتبار الحاجة إلى تعاون وثيق في الميادين
العلمية و التقنية و التكنولوجية لحماية البيئة و المحافظة على الموارد
الطبيعية ،
- اتفقا على ما يلي :

المادة الأولى

يتعاون الطرفان في مجال حماية البيئة على أسس المساواة و المعاملة
بالمثل و المصلحة المتبادلة في إطار التشريعات ذات الصلة عند كل من
الطرفين و اعتمادا على الموارد المالية المرصودة لهذا الغرض .

المادة الثانية

- إن أهم مجالات التعاون البيئي هي كما يلي :
- حماية الطبيعة و تدبير المحميات ،
  - الفنص و تدبير الحياة البرية ،
  - تدبير الغابات ،

- تدبير استعمال الأراضي،
- تقليص تلوث الهواء،
- محاربة التصحر،
- تدبير النفايات الصلبة،
- الماء و تدبير المياه المستعملة،
- التدبير المندمج للأحواض النهرية،
- تدبير النفايات الخطرة الكيميائية،
- تبادل التكنولوجيات البيئية الملائمة،
- تقييم التأثير البيئي،
- الوقاية البيئية من التلوث و مراقبتها،
- الوقاية من آثار الحوادث الصناعية الكبرى و الإستعداد لها و مواجهتها،
- تدبير المعلومات البيئية،
- التربية البيئية،
- تدعيم المجتمع المدني في مجال البيئة،
- أية مجالات أخرى ذات اهتمام مشترك بالنسبة للطرفين،

المادة الثالثة

- يتعاون الطرفان حسب الأشكال التالية في المجالات المذكورة في المادة 2 من هذا الاتفاق :
- برامج البحث العلمي و التقني المشتركة،
  - إعداد مشاريع تعاون،
  - تبادل المعلومات و الوثائق العلمية و التقنية حول الأبحاث و الأنشطة التنموية و منهجيات التدبير البيئي الناجحة،
  - تبادل التكنولوجية البيئية الناجحة المتوفرة،
  - تبادل الرسميين و الخبراء و الباحثين و أعضاء المنظمات غير الحكومية،
  - تنظيم برامج تدريبية و اجتماعات و مؤتمرات و ندوات،
  - أية أشكال أخرى للتعاون يعتبرها الطرفان ضرورية.

المادة الرابعة

يعمل الطرفان، في إطار هذا الإتفاق، على تطوير التعاون و التعامل بين المؤسسات الحكومية و القطاع الخاص و المنظمات غير الحكومية و الفاعلين الآخرين العاملين في مجال حماية البيئة.

المادة الخامسة

تبعاً لدخول هذا الإتفاق حيز التنفيذ، يعين كل طرف "منسقا وطنيا" ليكون مسؤولاً عن تدبير أنشطة التعاون المدرجة في إطار هذا الإتفاق. ويخبر الطرفان بعضهما البعض باسم المنسق الوطني كما يقومان بتغييره و تبديله في أي وقت مع إشعار الطرف الآخر بذلك كتابة. - و يقوم المنسقان الوطنيان للطرفين بإعداد برامج عمل سنوية تتضمن إعداداً مادياً لأنشطة التعاون المستهدفة في المادة 2 من هذا الإتفاق. يجتمع المنسقان الوطنيان، بتوافق مشترك، في أي وقت لمناقشة الأنشطة المدرجة في إطار هذا الإتفاق أو للنظر في مواضيع أخرى تهم تعاونهما في مجال حماية البيئة.

المادة السادسة

يقوم الطرفان باتفاق مشترك و طبقاً لتشريعاتهما الوطنية بإشراك أطراف أخرى في نتائج تعاونهما.

المادة السابعة

يتم حل أية خلافات قد تنشأ عن تأويل أو تطبيق هذا الإتفاق عن طريق المفاوضات بين الطرفين.

المادة الثامنة

لا يمكن تأويل هذا الإتفاق بشكل يضر بحقوق و واجبات الطرفين المنبثقة من اتفاقات أخرى سارية المفعول أبرمها كل من الطرفين طبقاً للقانون الدولي.

المادة التاسعة

يدخل هذا الإتفاق حيز التنفيذ في التاريخ الموالي ليوم التوصل بآخر إشعار مكتوب يخبر به كل طرف الطرف الآخر باستكمال الإجراءات القانونية الوطنية المتطلبية لدخوله حيز التنفيذ.

يبقى هذا الإتفاق ساري المفعول لمدة خمس سنوات يتم بعد ذلك تمديده لخمس سنوات أخرى ما لم يخبر أحد الطرفين الطرف الآخر كتابة، ثلاثة أشهر مسبقا، برغبته في إنهائه قبل تاريخ انتهاء مدة صلاحيته. ويمكن تعديل هذا الإتفاق أو إدخال أية إضافات عليه باتفاق مشترك بين الطرفين. و تدخل هذه التغييرات حيز التنفيذ طبقا للمسطرة المشار إليها في الفقرة 1 من هذه المادة.

لا يؤثر هذا الإلغاء على استمرار الأنشطة المتفق عليها في إطار هذا الإتفاق و التي شرع في إنجازها قبل الإلغاء.

المادة العاشرة

يحل هذا الإتفاق، عند دخوله حيز التنفيذ، محل اتفاق التعاون بين حكومة جمهورية تركيا و حكومة المملكة المغربية و في ميدان البيئة، الموقع بالرباط في 7 مارس 1997.

و حرر بأنقرة بتاريخ 16 أبريل 2004 في نظيرين أصليين باللغات العربية و التركية و الإنجليزية، و للنصوص الثلاثة نفس الحجية. في حالة وقوع اختلاف في التأويل، يتم اعتماد النص الإنجليزي. كما يتم اعتماد اللغة الإنجليزية كلغة للمراسلات.

عن حكومة الجمهورية التركية

أوسمان بيبي
وزير البيئة و الغابات

عن حكومة المملكة المغربية

محمد اليازغي
وزير إعداد التراب الوطني
و الماء و البيئة

**AGREEMENT BETWEEN
THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF TURKEY
AND
THE GOVERNMENT OF THE KINGDOM OF MOROCCO
ON COOPERATION IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL PROTECTION**

The Government of the Republic of Turkey and the Government of the Kingdom of Morocco, hereinafter referred to as "the Parties",

Expressing the desire to strengthen the friendly relations between the Turkish and Moroccan people and to develop co-operation to protect the environment.

Recognizing the significance of the sustainable development approach for the protection and improvement of the environment for the health and well-being of the present and future generations,

Noting the importance of enhancing bilateral co-operation for the fulfillment of the regional and global responsibilities of both Parties on environmental protection,

Bearing in mind the need for close cooperation on scientific, technical and technological aspects of environmental protection and conservation of natural resources,

Have agreed as follows:

Article 1

The Parties shall co-operate in the field of environmental protection on the basis of equality, reciprocity and mutual benefit and within the framework of relevant legislation of each Party and of the appropriate financial resources allocated for this purpose.

Article 2

Main areas of environmental cooperation shall be the following:

- Nature protection and management of protected areas.
- Hunting and Wild Life Management,
- Forest Management,
- Land-use Planning,
- Reduction of Air Pollution,

- Combating Desertification,
- Solid Waste Management,
- Water and Wastewater Management,
- Integrated River Basin Management,
- Management of Hazardous Chemicals,
- Exchange of Environmentally Sound Appropriate Technologies,
- Environmental Impact Assessment,
- Environmental Pollution Prevention and Control,
- Prevention of, Preparedness for and Response to the Effects of Major Industrial Accidents,
- Environmental Information Management,
- Environmental Education,
- Civil Society Development in the Environment Sector,
- Any other area deemed of common interest by the Parties.

Article 3

The Parties shall cooperate in the following forms on the areas enlisted in Article 2 of this Agreement:

- Joint scientific-technical researches/programmes,
- Elaboration of co-operation projects,
- Exchange of scientific-technical information and documents on research and development activities and best environmental management practises,
- Exchange of best available environmental technologies,
- Exchange of officials, experts, researchers and members of non-governmental organizations,
- Organization of training programmes, meetings, conferences and symposium,
- Any other forms of cooperation deemed necessary by the Parties.

Article 4

The Parties shall promote the co-operation and collaboration between the governmental institutions, private sector, non-governmental organizations and other stakeholders working in the field of environmental protection within the framework of this Agreement.

Article 5

Following the entry into force of this Agreement, each Party shall designate a National Coordinator to be responsible for the management of co-operation activities under this Agreement. The Parties shall notify each other regarding the name of the National Coordinator. The Parties may designate a substitute of the national co-ordinator at any time upon written notice to the other Party.

National Coordinators of the Parties shall prepare annual Working Programmes containing the concrete elaboration of cooperation activities envisaged under Article 2 of this Agreement.

By mutual consensus, the National Coordinators may meet at any time to discuss the activities under this Agreement or to review other matters concerning their co-operation in the field of environmental protection.

Article 6

Upon mutual agreement, the Parties may share the results of their co-operation with third Parties in conformity with their national legislation.

Article 7

Any dispute that may arise from interpretation or implementation of this Agreement shall be resolved by negotiation between the Parties.

Article 8

This Agreement shall not be interpreted so as to prejudice the rights and obligations of the Parties which result from other agreements in force concluded by each of the two Parties under international law.

Article 9

This Agreement shall enter into force on the date following the day of the receipt of the last written notification by which the Parties inform each other that their national legal requirements for its entry into force have been completed.

This Agreement shall remain in force for a period of five years, afterwards its validity shall be extended for further period of five years unless either of the Parties gives to the other written notice of three months in advance of its intention to terminate it before the date of its expiry.

The Agreement may be supplemented or amended upon the mutual consent of the Parties. These modifications shall enter into force according to the procedure established in paragraph 1 on the present article.

The termination of this Agreement shall not affect the validity of the activities agreed upon pursuant to this Agreement and initiated prior to such termination

Article 10

The Agreement shall at the date of its entry into force, substitute the Agreement between the Government of the Republic of Turkey and the Government of the Kingdom of Morocco on cooperation in the field of Environment, signed in Rabat on March the 7th 1997.

Done at Ankara, on 16 April, 2004 in the Turkish, Arabic and English languages each in two copies, the three texts being equally authentic. In case of any divergence of interpretation, the English text shall prevail. English shall also be the language of correspondence.

**FOR THE GOVERNMENT OF THE
REPUBLIC OF TURKEY**

**FOR THE GOVERNMENT OF THE
KINGDOM OF MOROCCO**

Osman PEPE
Minister of Environment and Forestry

Mohamed EL YAZGHI
Minister of Country Planning, Water
Resources and Environment